

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Івритюк С. В. *С.В.Івритюк*

Протокол № 2 від «16» жовтня 2019 р.

№21516102019

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА
ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

підготовки бакалавра
галузь знань 01 Освіта
спеціальність 013 Початкова освіта
освітня програма Початкова освіта

Програма навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта, спеціальності 013 Початкова освіта, освітньої програми Початкова освіта

Розробник: Бичук І.О., доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, кандидат філософських наук, доцент

Рецензент: Гац І. О., доцент кафедри спеціальної та інклюзивної педагогіки, кандидат педагогічних наук, доцент

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

протокол № 2 від 12.09. 2019 р.

Завідувач кафедри: _____ Гусак П.М.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
протокол № 1 від 18.09. 2019 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ Антонюк В.З.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	01 Освіта, 013 Початкова освіта, Початкова освіта, бакалавра	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 4
		Семестр 7-ий
ІНДЗ: немає		Лекції 20 год.
		Практичні (семінарські) 22 год.
		Самостійна робота 70 год.
		Консультації 8 год.
	Форма контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» є структура та механізми функціонування громадянського суспільства, зокрема діяльність у його рамках громадських рухів легально-конструктивного спрямування, а також характер взаємозв'язків, каналів і способів впливу громадянського суспільства на державу.

Метою дисципліни є формування у студентів розгорнутого уявлення про громадянське суспільство та його інститути, структуру, функції, ознайомлення з основними теоретико-методологічними підходами до аналізу громадянського суспільства та аналіз основних моделей громадянського суспільства, а також ролі у його функціонуванні громадських рухів легально-конструктивного спрямування.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі» є: надати базові знання про сутність, особливості, проблеми та тенденції розвитку громадянської освіти у світі та в Україні; надати конкретні знання про сучасний стан громадянської освіти в Україні, його структуру, особливості нормативної бази, що регулює діяльність організацій громадянського суспільства; виробити навички користування понятійним апаратом із даного курсу, користуватися літературою та довідковим матеріалом із даної проблематики; сформувати у студентів первинні практичні навички щодо застосування одержаних теоретичних знань для аналізу поточних змін у розвитку громадянської освіти в Україні.

Передумови для вивчення дисципліни: «Філософія», «Психологія», «Історія України та української культури», «Теорія та історія держави і права», «Соціально-політичні студії». Міждисциплінарні зв'язки: «Історія України та української культури», «Теорія та історія держави і права», «Соціально-політичні студії», «Основи приватного права», «Основи публічного права», «Історія вчень про державу та право».

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Абстрактно мислити, аналізувати, застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Розуміти предметну область та професійну діяльність.

Пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Приймати обґрунтовані рішення, працювати в команді.

Демонструвати навички міжособистісної взаємодії.

Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо.

Оцінювати соціально-політичні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави.

Аналізувати психічні властивості, станів і процесів, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Формування громадянської та історичної компетентностей молодших школярів

Тема 1. Демократія в сучасному світі

Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичних країнах. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу. Роль політичних партій в розвитку демократії. Правовий статус політичних партій в Україні. Діяльність та вплив політичних партій на демократію. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію

Тема 2. Структурні характеристики сучасного суспільства

Поняття соціальної структури суспільства. Методологічні підходи до вивчення соціальної структури суспільства: інституціональний підхід (Р. Мертон), соціально-рольовий підхід, класовий підхід, стратифікаційний підхід.

Соціальна структура суспільства та її основні елементи. Соціальні спільності та соціальні групи. Суспільний поділ праці та його роль у формуванні соціальної структури суспільства.

Соціально-класова структура суспільства. Поняття соціального класу. Ознаки класу. Обмеженість марксистського класового підходу до аналізу соціальної структури суспільства. Відмінність між марксистським розумінням класу і поняттям класу в сучасній західній соціології. Поняття етносу, історичні форми спільності людей: рід, плем'я, народність, нація.

Основні напрямки соціоструктурних змін в сучасному українському суспільстві.

Тема 3. Громадянське суспільство

Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадянське суспільство та правова держава.

Тема 4. Права і свободи людини

Поняття людської гідності. Людська гідність – основа природного права.

Рівноправність. Охорона й захист людської гідності. Гуманізм як цілісна системи поглядів на людину.

Природа прав людини. Основоположні права і свободи людини. Покоління прав людини. Класифікація прав людини. Борці за права людини. Майбутнє прав людини.

Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини.

Порушення прав людини. Поняття механізмів захисту прав людини. Міжнародні та європейські стандарти захисту прав людини. Національні механізми захисту прав людини, їх класифікація. Правозахисні організації.

Тема 5. Україна, Європа, світ

Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. Глобальні проблеми людства. Витоки та процес європейської інтеграції. Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції.

Поняття міжнародних відносин. Міжнародні відносини України з сусідами. Особливості міжнародного права. Захоплення Криму. Міжнародне гуманітарне право. Урядові і неурядові міжнародні організації. НАТО. Військовий конфлікт в Україні.

Змістовий модуль 2. Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Тема 6. Методологічні основи навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Формула нової української школи (9 компонентів). Компоненти Концепції «Нова українська школа». Мета початкової освіти. Чинники якісної початкової освіти. Цикли початкової освіти. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. Мета та завдання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти. Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з урахуванням компетентнісного підходу до навчання.

Тема 7. Аналіз науково-методичної літератури щодо реалізації громадянської та історичної освітньої галузі

Програми курсу «Я досліджую світ». Тематична основа курсу «Я досліджую світ». Самостійне обрання вчителем інтегрованого змісту із освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. Аналіз підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти.

Тема 8. Методика навчання громадянської освіти

Завдання та зміст методики навчання громадянської освіти. Ключові теми та поняття ГО. Міжпредметні та міжкурсові зв'язки: завдання, зміст, можливості реалізації.

Форми навчання громадянської освіти. Підходи та принципи навчання ГО: ціннісний, проектний, загальношкільний. Вивчення складних питань ГО. Методи і технології навчання громадянської освіти. Класифікація методів навчання, критерії відбору методів навчання. Інтерактивні технології. Проблемне навчання. Техніки критичного мислення. Комп'ютерні технології навчання громадянської освіти. Навчальні ресурси з ГО: програми, підручники, посібники, документи, інтернет-ресурси; засоби навчання ГО, їх класифікація та критерії відбору.

Позакласна робота з громадянської освіти. Практична участь: учнівські громадські об'єднання; самоврядування; громадський/соціальний учнівський проект;

виховні заходи, акції; шкільні медіа

Тема 9. Методи і технології навчання громадянської освіти

Класифікація методів навчання, критерії відбору методів навчання. Інтерактивні технології. Проблемне навчання. Техніки критичного мислення. Комп'ютерні технології навчання громадянської освіти. Навчальні ресурси з громадянської освіти: програми, підручники, посібники, документи, інтернет-ресурси; засоби навчання громадянської освіти, їх класифікація та критерії відбору.

Позакласна робота з громадянської освіти. Практична участь: учнівські громадські об'єднання; самоврядування; громадський/соціальний учнівський проект; виховні заходи, акції; шкільні медіа.

Тема 10. Забезпечення інклюзивного підходу при викладанні громадянської освіти

Інклюзивна освіта як форма навчання дітей з особливими освітніми потребами. Забезпечення інклюзивного підходу при викладанні громадянської освіти. Психолого-педагогічні особливості розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями освітніми потребами.

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Формування громадянської та історичної компетентностей молодших школярів					
Тема 1. Демократія в сучасному світі 1. Сутність демократії. Принципи та цінності демократії. 2. Історія демократії. 3. Концептуальні моделі і проблеми розвитку сучасної демократії. 4. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. 5. Діяльність та вплив політичних партій на демократію. 6. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію	12	2	2	7	1
Тема 2. Структурні характеристики сучасного суспільства 1. Сутність суспільства та його історичні типи. 2. Соціальні спільності та групи. 3. Соціально-класова структура суспільства. Соціальна стратифікація. 4. Суспільні відносини. 5. Суспільні норми.	11	2	2	7	
Тема 3. Громадянське суспільство 1. Ідея громадянського суспільства та еволюція уявлень про нього 2. Сутність і структура громадянського суспільства	12	2	2	7	1

3. Розвиток громадянського суспільства в Україні 4. Місцеве самоврядування і державна влада 5. Роль засобів масової інформації у функціонуванні громадянського суспільства					
Тема 4. Права і свободи людини 1. Поняття людської гідності. Гуманізм як цілісна системи поглядів на людину. 2. Природа прав людини. Класифікація прав людини. 3. Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини. 4. Порушення прав людини. Поняття механізмів захисту прав людини. 5. Національні механізми захисту прав людини. Правозахисні організації.	11	2	2	7	
Змістовий модуль 2. Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі					
Тема 5. Методологічні основи навчання громадянської та історичної освітньої галузі. 1. Формула нової української школи (9 компонентів). Компоненти Концепції «Нова українська школа». 2. Мета початкової освіти. Чинники якісної початкової освіти. Цикли початкової освіти. 3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. 4. Мета та завдання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти. 5. Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з урахуванням компетентнісного підходу до навчання.	12	2	2	7	1
Тема 6. Україна, Європа, світ 1. Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. 2. Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції. 3. Поняття міжнародних відносин. Міжнародні відносини України з сусідами. 4. Особливості міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право. 5. Урядові і неурядові міжнародні організації.	10		2	7	1
Тема 7. Аналіз науково-методичної літератури щодо реалізації громадянської та історичної освітньої галузі 1. Програми курсу «Я досліджую світ». Тематична основа курсу «Я досліджую світ». 2. Самостійне обрання вчителем	12	2	2	7	1

інтегрованого змісту із освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. 3. Аналіз підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти.					
Тема 8. Методика навчання громадянської освіти 1. Завдання та зміст методики навчання громадянської освіти. 2. Ключові теми та поняття громадянської освіти. 3. Міжпредметні та міжкурсові зв'язки: завдання, зміст, можливості реалізації. 4. Форми навчання громадянської освіти. 5. Підходи та принципи навчання громадянської освіти: ціннісний, проектний, загальношкільний. 6. Вивчення складних питань громадянської освіти.	12	2	2	7	1
Тема 9. Методи і технології навчання громадянської освіти 1. Класифікація методів навчання, критерії відбору методів навчання. 2. Інтерактивні технології. Проблемне навчання. 3. Техніки критичного мислення. 4. Комп'ютерні технології навчання громадянської освіти. 5. Навчальні ресурси з громадянської освіти: програми, підручники, посібники, документи, інтернет-ресурси; засоби навчання громадянської освіти, їх класифікація та критерії відбору. 6. Позакласна робота з громадянської освіти. 7. Практична участь: учнівські громадські об'єднання; самоврядування; громадський	16	4	4	7	1
Тема 10. Забезпечення інклюзивного підходу при викладанні громадянської освіти 1. Інклюзивна освіта як форма навчання дітей з особливими освітніми потребами. 2. Забезпечення інклюзивного підходу при викладанні громадянської освіти. 3. Психолого-педагогічні особливості розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями освітніми потребами.	12	2	2	7	1
Всього годин:	120	20	22	70	8

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Складіть класифікацію ролевих ігор, які можна використовувати в освітньому процесі щодо формування громадянської, соціальної та історичної компетентностей молодших школярів.

2. Визначте співвідношення понять «метод навчання» та «навчальна технологія». Розкрийте види інтерактивних методів навчання за характером взаємодії учителя і учнів за допомогою логічних схем.

3. Розробіть вправи в контексті навчання громадянської та історичної освітньої галузі для розвитку вміння бачити проблеми.

4. Розробіть розділи вчительського та учнівського портфоліо

5. Розробіть план роботи гуртка, волонтерської та дитячої громадської організації в контексті навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

6. Розробіть конспекти інтегрованого уроку «Я досліджую світ» за навчальною програмою «Я досліджую світ» (під керівництвом О. Савченко) та освітньої програми (під керівництвом Р. Шияна).

7. Проаналізуйте типові освітні програми щодо реалізації «Громадянської та історичної освітньої галузі», запропонуйте до кожної з змістової лінії варіант навчального проекту.

8. Розробіть пам'ятку для учнів із виконання одного з видів навчального проекту.

9. Назвіть відмінні риси підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ», створених за навчальною програмою «Я досліджую світ» (під керівництвом О. Савченко) та освітньої програми (під керівництвом Р. Шияна) громадянської та історичної освітньої галузі.

10. Розробіть алгоритм завдань, прийомів роботи, які будуть активізувати діяльність учнів на уроках «Я досліджую світ» за навчальною програмою «Я досліджую світ» (під керівництвом О. Савченко).

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1					Модуль 2					Модуль 1	Модуль 2	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					МКР 1	МКР 2	
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	30	30	100
3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	3.9	8.8	3.9			

Шкала оцінювання

Таблиця 4

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано

82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст.2598.
2. Закон України «Про громадські об'єднання» // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - №1.
3. Міжнародний пакт про громадянські права: позиція держави та погляд громадянського суспільства [Текст]. - К.: Істина, 2007. - 240с.
4. Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою [Текст]: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 12 грудня 2013 р., м. Київ / Упоряд.: В.М. Яблонський, О.А. Корнієвський, П.Ф. Вознюк. — К. : НІСД, 2014. — 192с.
5. Держава і громадянське суспільство в Україні: пошук концепції співпраці [Текст]: аналітична доповідь / За ред. О.М. Майбороди. — К. : ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН Укр., 2013. — 376 с.
6. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х - перша половина 2011 рр.) [Текст] / Упорядн.: Т.А. Бевз, Д.В. Веденєєв, П.П. Гай-Нижник та ін.; Керівник проекту М.С. Кармазіна. - К.: Ін-т політичних і етнонаціональних дослідж. ім. І.Ф. Кураса, 2011. - 808с
7. Грик М. А. Щодо співвідношення категорій "громадянське суспільство" та "громадськість" у державному управлінні [Текст] / М. А. Грик // Інвестиції: практика та досвід. - 2010. - № 21. - С. 98-101.
8. Колодій А. Громадянське суспільство: доктрина та вітчизняна практика [Текст] / А. Колодій // Право України. - 2013. - № 9. - С. 270-288;
9. Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою [Текст] / А. Колодій // Право України. - 2014. - № 4. - С.9-16.
10. Корнієвський О. А. Громадянське суспільство в Україні: основні етапи інституціоналізації [Текст] / О. А. Корнієвський // Стратегічні пріоритети. — 2012.— № 4 (25). — С. 68-73.
11. Чувардинський О. Громадянське суспільство в Україні: історичні корені [Текст] / О. Чувардинський // Політичний менеджмент. — 2008. — № 1. — С. 158 –164
12. Ковальчук В. Громадянське суспільство та його правосвідомість як основа формування легітимної влади [Текст] / В. Ковальчук // Право України. — 2014. — № 4. — С.91-98.
13. Медведчук В. Громадянське суспільство як фундаментальна основа демократичного розвитку України [Текст] / В. Медведчук // Право України. — 2014. — № 4. — С. 26- 35.
14. Стеценко С. Громадянське суспільство та соціальна держава: проблеми взаємодії [Текст] / С. Стеценко // Право України. — 2014. — № 4. — С.71-80.
15. Ярмиш О. Громадянське суспільство і злочинність [Текст] / О. Ярмиш // Право

України. — 2014. — № 4. — С.134-140.

16. Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи: Зб. наук. праць УАДУ при Президентові України / Кол. авт.; За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. - К.: Вид-во УАДУ, 2001. — 252с.

17. Влада і суспільство: діалог через громадські ради [Текст]: монографія / Ю.Ж. Шайгородський, Т.С. Андрійчук, А.Я. Дідух та ін.; За заг. ред. Ю.Ж.Шайгородського. - К. : Паливода А.В., 2011. - 148 с.

18. Про стан розвитку громадського суспільства в Україні [Текст]: аналітична доповідь / А.В. Єрмолаєв, Д.М. Горелов, О.А. Корнієвський та ін. — К. : НІСД, 2012. — 48с.

19. Арабаджиев Д. Вплив громадських організацій на сучасне українське політичне поле [Текст] / Д. Арабаджиев // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. — 2013. — Вип. 6 (68). — С.233-241.

20. Участь громадськості у законодавчому процесі: проблеми та шляхи підвищення ефективності [Текст] // Часопис Парламент. - 2008. - № 1. - С.33-47.

21. Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи: Зб. наук. праць УАДУ при Президентові України / Кол. авт.; За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. - К.: Вид-во УАДУ, 2001. — 252 с.

22. Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства. Методичні рекомендації / А.О. Красносільська, М.В. Лациба, А.В. Волошина, В.О. Купрій, Н.М. Чермошенцева, О.Л. Вашук. - К.: Агентство «Україна», 2013. — 180с.

23. Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного врядування [Текст] : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (12 грудня 2012 р., м. Київ) / Упоряд.: В.М. Яблонський, О.А. Корнієвський, П.Ф. Вознюк. — К. : НІСД, 2013. — 504 с.

24. Оцінка процесів інтеграції України в ЄС і НАТО: моделі діалогу органів влади з суб'єктами громадянського суспільства [Текст] : науково-інформаційний збірник. Вип.18 / За ред. В.П. Горбуліна. — К. : ДП "НВЦ "Євроатлантикформ", 2006. — 419 с.

25. Ярмиш О. Громадянське суспільство і злочинність [Текст] / О. Ярмиш // Право України. — 2014. — № 4. — С.134-140.

26. Скрипнюк В. Громадянське суспільство і система державної влади в Україні: проблеми взаємодії у сучасних умовах [Текст] / В. Скрипнюк // Право України. — 2014. — № 4. — С.81-90

Інформаційні ресурси:

Офіційні сайти державних органів:

www.rada.gov.ua/laws- офіційний сайт Верховної Ради України

<http://nsj.gov.ua/ua/about/regulations/>- сайт Національної школи України

<https://www.kmu.gov.ua/ua/npasearch> - сайт Кабінету Міністрів України

<https://www.president.gov.ua/documents/all> - сайт офіційного представництва президента

України

Електронні бібліотеки:

<http://www.nbuv.gov.ua>— Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського.